

Kanteluasiani dnrot 3724/4/06 ja 3725/4/06

Viite: Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian vastinepyyntö 25.7.2007 Opetushallituksen lausunnosta 11.6.2007 (dnro 11/030/2007) yllämainituissa Espoon ja Helsingin kaupunkien katsomusaineopetusjärjestelyjä koskevissa kanteluasioissani

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehelle

Vastinetilaisuus. Minulle annettiin mahdollisuus antaa viimeistään pe 24.8.2007 vastineeni Opetushallituksen lausuntoon.

En edelleenkään ymmärrä tarvetta näiden asioiden asiakirjojen salassa pidettävyydelle. Kantelunihan eivät koske yhtäkään nimettyä oppilasta. Kanteluni välillisenä tavoitteena on kyllä saada tarvittaessa muutoksia oppilaiden asemaan. Kanteluasiani on minulle myös keino levittää tietoa, jota mielestäni kaupunkien ja koulujen tulisi itse levittää.

Totean samalla, että Espoon ja Helsingin kaupunkien verkkosivuilla on samat opaat ja lomakkeet kuin kaupunkien selvityksiin ja lausuntoihin vastineita kirjoittaesani 25.3.2007 ja 3.4.2007. Normaalisti päivitykset ja muut muutokset tehdäänkin vasta myöhemmässä vaiheessa.

Opetushallituksen lausunnosta. Kertaan aiemmista kirjoituksistani, että korkeimman hallinto-oikeuden 25.11.2004 antama päätös KHO:2004:99 on merkittävä ennakkoratkaisu, vaikka se onkin tehty yksittäistapauksessa. Päätös osoittaa, että tavallisillakin laeilla on hierarkiansa. Opetushallitus myös otti ratkaisun perustaksi uudelle kannalleen sen lausunnossa 18.3.2005 (dnro 20/030/2003) eduskunnan apulaisoikeusasiamiehelle kanteluasioissa dnro:t 1705/4/03, 1991/4/03, 2097/4/03 ja 2083/4/03 (Satu Honkala, minä). Kanteluiden mukaan itse ajattelutavan muutos 1.8.2003 voimaan tulleessa perusopetuslain 13 §:ssä olisi pitänyt riittää siihen, että erityisesti uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman, enemmistön uskonnon opetuksessa olleen oppilaan edelleen tuohon opetukseen osallistuminen olisi mahdollista vain huoltajan tehtyä sellaisesta erityisen ilmoituksen 1.8.2003 tai sen jälkeen. Opetushallitus päättyi samalle kannalle vasta KHO:n ratkaisun myötä. Yhdessä eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen noista kanteluista antamien päätösten mukaan Opetushallituksen kannanmuutos johti Opetushallituksen lähettämään kunnille ja perusopetusta antaville kouluille 28.2.2006 päivätyn tiedotteen, jonka tarkoituksena on ollut tarkentaa Opetushallituksen aiempaa, 6.6.2003 päivättyä tiedotetta. Tämän uuden tiedotteen mukaan mahdollisen ilmoituksen oppilaan edelleen uskonnonopetukseen osallistumisesta tulee lisäksi olla huoltajien yhteinen. Opetushallitus tarkensi edelleen tätä käsitystään KHO:n ratkaisun oikeasta huomioonottamisesta lausunnossaan 30.5.2006 (dnro 10/030/2006) eduskunnan apulaisoikeusasiamiehelle kanteluasiassani 1066/4/06 (toiseksi viimeinen kappale: ”tulee ilmoituksessa olla kaikkien oppilaan laillisten huoltajien allekirjoitus”).

Lausunnossaan Opetushallitus katsoo, että paikallisella toimijalla ei voi olla taakautuvasti vastuuta ennen tarkennettujen ohjeiden saamista tehdyistä päätöksistä. Kuntaa vastaan ei voida Opetushallituksen näkemyksen mukaan ryhtyä toimenpiteisiin myöskään sellaisen päätöksen (yllä selostetun KHO:n ratkaisun) noudattamattomuudesta, joka on annettu yksittäiseen tilanteeseen ja tullut julkiseksi vasta merkittävästi myöhemmin kuin paikalliset ratkaisut on tehty.

Mutta, kuten yllä perustelin, KHO:n ratkaisu on niin merkittävä tulkinta perusopetuslain 13 §:sta, että ratkaisu on otettava huomioon jälkikäteen asioiden saattamiseksi paikallisesti sen kanssa yhteensopivalle tolalle. Jos paikalliset toimijat eivät ole saaneet KHO:n ratkaisusta riittävän selvästi ja riittävän painokkaasti esitettyä tietoa, syy on OPH:n tiedotteen 28.2.2006 vajaavaisuuden sekä sen, että perusopetuslain 13 § on vielä muodossa, johon KHO:n ratkaisua ei ole punottu mukaan. Mielestäni siis tilanne, jossa erityisesti oppilaiden enemmistön uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumaton oppilas on tämän uskonnollisen yhdyskunnan mukaisessa uskonnonopetuksessa ilman, että tästä on tehty 1.8.2003 tai sen jälkeen oppilaan kaikkien huoltajien allekirjoittamaa kirjallista ilmoitusta, on laitton.

Nyt ratkaistavina olevissa Espoota ja Helsinkiä koskevissa kanteluissani käytin käsitettä oppilaan oletusarvoinen katsomusaineopetusjärjestely. Kyseessä on siis yksiselitteinen järjestely, joka koulun on toteutettava ja tästä myös oppilaan huoltajille tiedotettava, jos oppilaan huoltajat eivät yhdessä tee tästä järjestelystä poikkeavaa perusopetuslain 13 §:ssä tarkoitettua ilmoitusta, pyyntöä tai päätöstä. Huoltajilta ei saa vaatia mitään erityistä toimenpidettä oppilaan oletusarvoisen katsomusaineopetusjärjestelyn toteuttamiseksi, eikä oppilaan huoltajilta varsinkaan saa vaatia yksimielisyyttä sellaisesta järjestelystä. Tämän periaatteen toteuttamiseen ei kenelläkään voisi olla vastaan sanomista. Mutta periaatteen toteuttamatta jättäminen merkitsee puolestaan sellaista asiatonta enemmistön uskonnollisen yhdyskunnan ja sen mukaisen uskonnonopetuksen suosimista, joka on vastoin perustuslain 6 §:n takaamaa ihmisten yhdenvertaisuutta lain edessä.

Opetushallituksen näkemyksen mukaan ei Espoon eikä Helsingin opetustoimi ole toiminut katsomusaineiden opetuksen järjestämisessä voimassaolevien säännösten tai Opetushallituksen niistä antamien selventävien ohjeiden vastaisesti. Sellaista näkemystä en voi hyväksyä yksin jo siitä syystä, että kaupunkien ratkaisut poikkeavat niin paljon toisistaan. Kuinka molemmat ratkaisut voisivat olla kelvollisia? Kummankaan ratkaisu ei olekaan kelvollinen, kuten olen aiemmissa kirjoituksissani osoittanut tarkastelemalla näitä ratkaisuja yksityiskohtaisesti. Opetushallitus ei mennyt yksityiskohtiin. Mielestäni vain edellisessä kappaleessa esittämäni järjestely on kelvollinen: sen mukaisesti menetellen kaupungit toimisivat yhtenevällä, yksityiskohdissaankin kritiikin kestäväällä tavalla. Nykyisiä ratkaisuja kaupungit puolustelevat, mutta minulle se osoittaa, että kaupungit eivät ota, koska ne eivät halua ottaa, perustuslain 6 §:ää lähtökohdakseen.

Jouni Luukkainen